

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 29.

Fylke: Sogn og Fjordane

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Selje

Emne: Julenissen.

Bygdelag: Stadlandet

Oppskr. av: Ole Kr. P. Fure.

Gard: Fure indre

(adresse): Drage Nordfjord

G.nr. 48 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Første gang jeg så en utkløtt julenisse, var på en juletefest for skolebarn i 1949. Ellers så kjenner jeg julenissen fra kort og julebøker, m.m. fra barndommen av.
2. Den utkløtte julenisse fra 1949, gav alle barna julegaver, (som foreldre og slektninger hadde samlet eller kjøpt inn, for anledningen.
3. Her er ingen regel. Det blir helst den som har best anlegg for anledningen.
4. Maske med hvit skjegg, rød fotsid kappe, rød topplue, og store sjøvotter.
5. Kjøper maske, det andre utstyret lager en selv.
6. Forekommer sjelden, på vore kanter.
7. Julebukk forekommer sjelden, ---
8. I det store og hele, er julenissen blitt nyttet vesentlig til å skremme barna med, av enkelte. Når mine foreldre fortalte om julenissen, så forklarte de alltid etterpå, at julenissen eksisterte bare i fantasiens verden, jeg tro det var for at vi ikke skulle bli "mørkeredd".
Jeg lot mine barn, lære det samme. Mine barnebarn fikk derimot se julenissen, uten at det innvirket på dem, skönt de bare var 3-5 år gamle, så viste de etterpå hvem julenissen var. Men mange barn blev rent skremt, dette var den største moro for de fleste voksne. Derfor har vi siste år, "avlivet julenissen".
Jeg tror dette er slik i bygdene heromkring.
9. I mine første barneår, var det ikke skikk å gi julegaver. Alle skulle ha noget nytt på seg av klær eller sko, ellers "måtte en kysse klokkeren". Senere kunne det være at vi (to brødre) fikk en kniv, et lommetørklæ eller liknende, på juleaften uten innpakning som nu. Tjenerne fikk en femkrone eller ti-krone, etter som de var, uten om lønnen, på juleaftenen, levert i hånden, med ønske om en glødelig jul. Om julenissen og gaverne, læste vi os til selv, eller far læste for os, men det husker jeg lite av.
I 1920 giftet jeg meg, og min kone var fra Bergen. Med henne kom også skikken med julegaver og vore barn fikk julegaver fra naboerne, som hadde været faddere til dem. Disse julegaver var ofte merket med, "fra julenissen" og så satt inn i gangen eller et åpent vindu.

11197

Senere har skikken med julegaver, her som andre steder utviklet seg til pakkehauger under juletreet. Noget om andre måter som gaverne kommer på, kan jeg ikke huske at jeg har hørt.

För hundredårsskiftet, var det i julen vanlig at nogen "agerte" "julegeit" og laget mange löyerlige episoder. Det var ikke på den måten at den (julegeita) viste seg for folk, det var helst i mørke den holdt til. Skal nevne et eks.

I vor stue var et rundt hull i loftgolvet. Opp på loftet lå tjenerne, (4-5 personer), og nede i stuen min far og hans yngre bror. Belysningen var ikke så stor, på loftet bare talglys, og det samme nede i stuen, kanskje en liten lampe. Dette var kring 1875 årene.

Far og farbror hadde fortalt tjenerne at de hadde hørt julegeita i mørket om kvelden, og bad dem stenge godt utdøren når de la seg. I mørket hadde de så ~~far~~ far tatt en laksenottråd opp gjennom det runde hul i loftgolvet, og festet til den ene av føtterne på et lite bord som stod ved vinduet.

Når så tjenerne hadde lagt seg om kvelden, lå de å pratet. Da begynte bordet å vandre bortover golvet mot døren, (der hullet i golvet var). Der blev stilt et øyeblikk, men så tok en av drengene mot til seg å flyttet bordet tilbake på plass. Nu tok der til en diskusjon om hvad det kunne være som var årsak til at bordet gikk på gulvet.

Plutselig begynte bordet på ny å vandre samme vei, (idet far drog i laksenottråden nedenunder) men da blev det stilt. Med en kniv oppgjennem hullet, fikk man kuttet tråden, og om morgenen, var det en selvfølge, at det var julegeita som hadde været på ferde.